

22ste jaargang

nummer 8

mei 1986

DAAD EN GEDACHTE

**orgaan gewijd aan de problemen
van de zelfstandige arbeidersstrijd**

+++++
+ Bij elke bijzondere handeling +
+ gaat het denken aan het doen +
+ vooraf. Bij het handelen van +
+ klassen of massa's blijkt de +
+ betekenis van het handelen +
+ pas achteraf. Hier gaat de +
+ daad vooraf aan het begrip. +
+++++

Theo Maassen

DAAD EN GEDACHTEN

ORGAAN GEWIJD AAN DE PROBLEMEN
VAN DE ZELFSTANDIGE ARBEIDERSSTRIJD

GEEN VASTE ABONNEMENTSPRIJS

DE UITGAVE ZAL WORDEN BEKOSTIGD UIT
VRIJWILLIGE BIJDRAGEN

Redactie en administratie:
Schouw 48-11, 8232 BD Lelystad
Postgiro 307695

DE RECHTSE DUIVEL KAN NIET VERDREVEN
WORDEN MET DE LINKSE BEELZEBUB

Op zaterdag voor pasen hebben 'antifascistische aktievoerders' in 't kleine plaatsje Kedichem bij Leerdam met 'antifascistisch geweld' een vergadering van de Centruumpartij verstoord. Als gevolg van hun optreden werd het Kedichemse hotel 'Cosmopoliet' volledig in de as gelegd; de sekretaresse van de heer Janmaat, die zich met een sprong uit een venster op de eerste verdieping van het brandende hotel probeerde te redden, kwam zo ongelukkig terecht, dat zij een been moest missen; er vielen nog meer gewonden bij de rake klappen die over en weer werden uitgedeeld.

In welk opzicht onderscheidt dit 'antifascistische geweld' zich van het fascistische geweld? In geen enkel. De burgerlijke pers, de burgerlijke overheden en de politie - die nimmer schroomt een zelfde soort van geweld tegen strijdende arbeiders, idealistische demonstranten of argeloze voorbijgangers aan te wenden - hebben het terstond na Kedichem gekonstateerd. Die konstatering mag hypokriet zijn, dat neemt niet weg, dat zij naar onze mening volkomen juist is. Dat echter betekent niet, dat wij het ook maar in enig opzicht eens zouden zijn met de burgerlijke stelling, dat het fascistische geweld (dat bepaald niet alleen bij 'rechtse' splintergroepen als de partij van Janmaat is te vinden) in geen geval met geweld zou mogen worden gekeerd. Als wij het 'antifascistische geweld' van de aktievoerders in Kedichem even verwerpelijk achten als 't geweld van hun tegenpartij, dan slechts om deze reden, dat de 'rechtse' duivel niet met de 'linkse' Beëlzebub kan worden uitgebannen.

Het is onze overtuiging, dat welke vorm van fascisme ook (en er zijn vele vormen van fascisme) alleen maar effectief met geweld kan worden bestreden. Maar daarbij hebben wij dan niet het oog op het geweld van zich antifascistisch of antiracistisch noemende militanten, die in relatief kleine groepen optreden, als een soort van 'overvalkommando's' in de vergadering van hun tegenstanders verschijnen op eendere wijze als hun tegenstanders in de bijeenkomsten van dat type militanten opduiken. Het enige geweld dat het fascistische geweld - van welke kant dat ook komen mag - in staat is te keren, is het klassegeweld van de arbeiders. Dát klassegeweld

is totaal iets anders dan 't geweld waarvan in Kedichem sprake is geweest.

In de tweeëneenhalf jaar die voorafgingen aan Hitlers machtsgreep zijn de nationaalsocialisten in Duitsland steeds driester met niets en niemand ontziend geweld tegen politieke tegenstanders, minderheden en andersdenkenden opgetreden. Bolsjewistische knokploegen, wier gewelddadig optreden tegen de fascistten met klassegeweld niets te maken had, hebben het geweld van de nazi's niet kunnen keren, niet kunnen verhinderen, dat deze de macht veroverden. Burgerlijke 'demokraten', zoals de tot de SPD behorende Carl Severing en Hermann Müller, of de tot het katholieke Zentrum behorende rijkskanselier Brüning, wensten onder géén beding dat tegen het fascistische geweld met geweld zou worden opgetreden. Tegen Hitler c.s., zo was hun standpunt, dienden (burgerlijk) democratische methoden te worden aangewend. Met die 'demokratische' methoden hebben ze Hitler niet kunnen tegenhouden. Integendeel, ze hebben daarmee de weg voor hem gebaad. Hun methoden kwamen er in de praktijk op neer, dat het optreden van de zogenaamde 'Schutzpolizei' tegen de S.A. of de S.S. bitter weinig om het lijf had en dat vooral de 'antifascistische fascistten' de gummistok of de sabel kregen te voelen en vervolgens bovendien nog in 'Schutzhaft', dat wil zeggen in hechtenis, werden genomen. Dat is precies hetzelfde wat er ook in Kedichem is gebeurd. En in Kedichem heeft men dat verdedigd met vrijwel precies dezelfde argumenten als destijds de gezagsdragers van de vermolmden republiek van Weimar hebben laten horen.

"Geweld", schreef na de gebeurtenissen in het bewuste dorpje de *Nieuwe Rotterdamse Courant*, "is alleen begrijpelijk en acceptabel in een situatie van permanente onderdrukking, waarin er geen democratische middelen ter beschikking staan." Wie iets dergelijks beweerd ziet twee dingen over het hoofd. Ten eerste, dat er in de huidige, zogenaamd democratische, samenleving voortdurend bruut geweld tegen de onderdrukte klasse wordt aangewend. Ten tweede, dat geweld tegen een fascistische dreiging (als men van een 'dreiging' wil spreken en over het hoofd wil zien van hoeveel fascisme er feitelijk sprake is) onvermijdelijk is, indien men een situatie 'waarin geen democratische middelen meer kunnen worden toegepast, niet wil laten ontstaan.

Overigens, meent 't liberale dagblad werkelijk, dat de huidige situatie er een is, waarin democratische middelen - wat dat ook mogen zijn en welke bevoorrechte klasse er ook van maf profiteren - wél kunnen worden gebruikt? De zaak is juist deze dat de geschiedenis - die van Duitsland, maar ook die van andere landen - heeft laten zien, dat de zogenaamd democratische middelen, dat wil zeggen de middelen die de b u r g e r l i j k e democratie ten dienste staan, totaal niets uitrichten.

Dat wij ons tegen het geweld van de 'antifascistische' fascistten keren, wil volstrekt niet zeggen, dat wij iedere vorm van geweld afwijzen. In het voorjaar van 1937 kon de leider van de toenmalige NSB zich bij een bezoek aan enkele geestverwanten in Amsterdam-Noord zich, met een zweepje in de hand, slechts door een tierende en joelende menigte heenwerken doordat zijn chauffeur een waarschuwingsschot loste. Musserts' auto werd bij die gelegenheid met stenen bekogeld. Men had te doen met een zeer spontane reactie van een proletarische bevolking, die geenszins als 'massa' handelde doordat ze één bepaalde ideologische opvatting huldigde, maar die spontaan als één man zich teweêr stelde tegen de aanvoerder van een beweging die zij als een gevaar voor haar bestaan ervoer. Wat de Amsterdammers in kwestie destijds deden beschouwen wij als volkomen gerechtvaardigd. Hier

was sprake van klassegeweld, zij het dan ook niet in z'n meest typische vorm.

Wat de typische vorm van klassegeweld is, kan trouwens moeilijk worden aangegeven. Het klassegeweld kent de uiteenlopendste vormen. In 1968 hebben met jachtgeweren uitgeruste arbeiders in de Oostfranse industriestad Souchaux, waar de Peugeotfabrieken gevestigd zijn, slag geleverd met de oproerpolitie. Die oproerpolitie heeft zich tijdelijk moeten terugtrekken. In de Verenigde Staten hebben mijnwerkers en andere groepen werkenden zich herhaaldelijk en nog tot voor zeer kort gewapenderhand verdedigd tegen het wapengeweld van 't federale leger of dat van partikuliere korpsen. Anderhalf jaar terug hebben stakende chauffeurs van het streekvervoer, tot grote verontwaardiging van de brave burgerman, in de garages de remleidingen van bussen onklaar gemaakt om hun uitrijden met onderkruipers aan het stuur te verhinderen. Zowel de ene als de andere vorm van geweld beschouwen wij als klassegeweld en achten het volkomen gerechtvaardigd.

Het is juist dat vrijwel al die vormen een ernstige bedreiging vormen voor de openbare orde, die in de huidige maatschappij nooit anders dan de burgerlijke orde is. Maar ieder strijdbaar optreden van de arbeiders tast in wezen de burgerlijke orde aan. Tussen het optreden van gewapende arbeiders en het optreden van ongewapende arbeiders bestaat alleen maar een gradueel en geen wezenlijk verschil. Om die reden beschouwen wij iedere vorm van werkelijke arbeidersstrijd als een gewelddadige ingreep in de bestaande maatschappelijke verhoudingen. Om die reden kunnen ook demonstraties, stakingen, bedrijfsbezettingen en alle verdere aktievormen die werkenden ontwikkelen als een vorm van geweld, van klassegeweld, worden beschouwd. Het zijn deze vormen die meestentijds zullen worden toegepast indien men de Verenigde Staten buiten beschouwing laat.

Wij zijn niet de enigen die bedrijfsbezettingen, wegblokkades, het lamleggen van het openbaar vervoer, het met ketelmuziek begeleiden van onderkruipers, enzovoorts, als 'geweld' beschouwen. De heersende klasse doet dat van haar kant ook. Daarom stuurt zij in bijna al de genoemde gevallen en als zij maar even de mogelijkheid daartoe ziet, gewapende krachten op de voor hun belangen strijdende arbeiders af.

In het algemeen - wij bezien hoofdzakelijk de situatie in W. Europa - passen de arbeiders een totaal andere vorm van geweld toe dan hun huidige vijanden in het verleden hebben gedaan toen zij nog als strijdende burgerij, als strijdende 'derde stand', tegen het absolute koningschap en de adel vochten. De burgers die destijds hun burgerlijke orde probeerden te vestigen beklommen de barrikaden of lieten voor hun burgerlijke zaak hun toekomstige tegenstanders - de arbeiders - de barrikaden beklimmen. Barrikaden zijn echter achterhaald. Tegenover een moderne gewapende macht, die veel beter is uitgerust dan mogelijk is voor proletarische krachten, is de barrikadenstrijd bij voorbaat tot mislukking gedoemd. Die strijd is typerend voor de burgerlijke revoluties uit de 19e en de eerste helft van de 20ste eeuw. Massale stakingsakties echter, het stilleggen van elektrische centrales, het uitschakelen van de openbare verlichting - we noemen maar enkele aan de werkelijkheid ontleende voorbeelden - dat alles heeft een dwingend karakter, en is van typisch proletarische aard.

Een bepaald soort lieden - niet altijd maar vaak wel juist degenen die over het fascistische geweld van rechtse groepen of van de overheid met de grootst mogelijke toegeeflijkheid oordelen - is er steeds als de kippen bij om te verkondigen dat de genoemde proletarische vormen van ge-

weld een aantasting vormen van de (burgerlijke) democratie. Ze gaan er dan stilzwijgend aan voorbij, dat deze burgerlijke democratie met geweld op de wereld is gekomen en dat zij veilig werd gesteld door middel van het geweld van de Jakobijnen in Frankrijk of van de zogenaamde 'Rondkoppen' van Oliver Cromwell in Engeland.

In feite zien wij 't zo, dat zowat twee eeuwen na de grote Franse revolutie de burgerlijke democratie door de burgerlijke democraten niet meer kan worden verdedigd. In Spanje, waar in de jaren '30 van deze eeuw de burgerlijke verhoudingen nog moesten worden geschapen, waren het de arbeiders die - ofschoon zij zich omtrent hun handelen andere voorstellingen maakten en bepaalde illusies koesterden - naar de wapens grepen opdat een burgerlijke maatschappij in de plaats zou komen van de half-feodale die er bestond. Thans kan in Europa de burgerlijke democratie die de bovenbouw van de kapitalistische produktiewijze vormt nergens meer door proletarisch geweld worden gegarandeerd. Waar arbeiders in beweging komen dient vrijwel automatisch de proletarische democratie zich aan, of dat nu de bedoeling is of niet, of men zich daarvan nu wel of niet bewust is. Die arbeidersdemocratie dient zich bepaald niet aan bij het optreden van de 'antifascistische fascist'. Het is om die reden dat wij tegen hun optreden zijn gekant. Dat is een volstrekt andere reden dan die waarom de burgerlijke samenleving het optreden van dat soort aktievoerders afwijst.

=====

WAT IS EIGENLIJK FASCISME?

Eind maart verstoorde een groep van vooral jongeren in Kedichem een bijeenkomst van de centrum-partij en alles wat er omheen hangt. De jongeren traden nogal radikaal op met als resultaat dat het hotel waar de bijeenkomst werd gehouden afbrandde, de vrouw van de eigenaar gewond werd en de sekretaresse van Janmaat een been moest missen. Verwonderlijk is niet, dat meteen alle nette 'demokratische' organisaties zich distancieerden van het optreden van de bewuste aktievoerders. Wij vinden dat nogal huichelachtig omdat al deze 'demokraten' in bepaalde gevallen heus niet zo tegen geweld zijn, zelfs al vallen er dodelijke slachtoffers van dat geweld. Maar daarover later meer.

Een ander geluid konden we beluisteren bij de heer R.B.J. Witte, die in een ingezonden stuk in 'Open Forum' van *De Volkskrant* van 9 april j.l. een lans brak voor 't optreden van de jongeren in Kedichem. Witte vond het volkomen begrijpelijk dat zij hun woede tegen de fascist in Kedichem tot uiting brachten. De teneur van zijn stuk is, dat het niet zo ver zou zijn gekomen als de verantwoordelijke partijen en vooral politici hun verantwoordelijkheid hadden gekend en er voor hadden gezorgd, dat fascistische partijen de mogelijkheid om zich te manifesteren was onthouden. Zonder het met de heer Witte eens te zijn, moeten we toch erkennen, dat zijn standpunt ons sympathieker aandoet dan de gehuichelde verontwaardiging van alle burgerlijke democraten.

Om duidelijk te maken waarom we het ook niet met de heer Witte eens zijn moeten we eerst verklaren wat we onder fascisme verstaan. Dan weten

we tenminste waarover we praten, want alle 'strijders tegen het fascisme' verzuimen een definitie van het fascisme te geven. Vraagt men naar een definitie, dan zal men in de regel meteen naar nazi-Duitsland verwijzen. Ook Witte doet dat in zijn stuk. Daar was fascisme vanwege de diktatuur, de terreur tegen andersdenkenden en het racisme, vooral ten opzichte van de joden. Dat is natuurlijk allemaal wel juist, maar wij noemen toch ook het Italië van Mussolini fascistisch, waar niet van een racisme en anti-semitisme sprake was als in nazi-Duitsland. Ook is ons niet bekend dat het bewind van Juan Perón in Argentinië racistisch was ondanks de diktatuur en de terreur (dus ondanks het fascisme). Wél weten we, dat Perón en zijn vrouw meer voor de onderste laag van de bevolking (de hemdelozen) hebben gedaan dan menig democratisch bewind voor of na hen. Dus niet het racisme, maar de diktatuur met de daaraan verbonden terreur is het wezenskenmerk van het fascisme. Opmerkelijk is nu, dat men in 't algemeen weigert om alle regiem, die zijn gebaseerd op diktatuur, fascistisch te noemen. Wij bijvoorbeeld zien geen wezenlijk verschil tussen de diktatuur van Hitler in Duitsland en die van Stalin in Rusland. En als we het toch over diktatoriale landen hebben, dan moeten ook Zuid-Afrika, Franco-Spanje, het Portugal van Salazar, het voormalig kolonelsbewind in Griekenland, het huidige bewind in Turkije worden genoemd. En deze lijst kan eindeloos worden aangevuld, want we hebben nog niet eens de diktaturen in Latijns-Amerika genoemd. In al die landen is (of was) diktatuur en dus fascisme.

Volgens ons is diktatuur dus fascisme en onder diktatuur verstaan we een regiem, dat terreur uitoefent (in welke vorm dan ook) en zonder meer zijn wil oplegt aan het overgrote deel van de bevolking, dat uiteraard op de besluitvorming geen enkele invloed kan uitoefenen.

Men hoeft er dus niet meer aan te twijfelen hoe wij denken over een 'bevriende mogendheid en bondgenoot', die een grote voorkeur aan de dag legt voor diktaturen en die, wanneer dat in zijn belang is, niets achterwege laat om een bedreigde diktatuur te hulp te komen of een democratisch gekozen regering te helpen likwideren. Dat was bijvoorbeeld het geval met Guatemala in 1954, in Chili in 1973 en zo met nog wat landen en dat is heden het geval met Nicaragua en El Salvador. Inderdaad, we hebben het over de Verenigde Staten, die zich vooral ten opzichte van Latijns-Amerika één van de roofzuchtigste staten heeft getoond.

Maar niet alleen in de Verenigde Staten, maar vrijwel overal vindt men tendensen van het fascisme. Wat te denken van Oostenrijk, waar voormalige nazi's als helden worden vereerd en waar een oorlogsmisdadiger, na tientallen jaren in Italië gevangen te hebben gezeten, juichend en jubelend door een minister wordt binnengehaald als de verloren zoon? Wat te denken ook van onze oosterburen met hun 'Berufsverbote' en waar zovele nazi's hoge functies bekleden? Denken we maar aan de voormalige nazi Kiesinger, die militair opperhoofd van de Nato kon worden.

Maar we hoeven niet eens zo ver van huis te gaan om fascistische tendensen bij de machthebbers te ontdekken. Het is bekend dat een meerderheid van de Nederlandse bevolking tegen 't plaatsen van kruisraketten is. Niettemin neemt de regering het besluit tot plaatsen. Voorts gaf de overheid zo'n dertig miljoen gulden uit aan een 'brede maatschappelijke discussie' over de kernenergie. Uit die discussie bleek dat een grote meerderheid van de bevolking tegen kernenergie was. De overheid lapte echter de uitkomst van de brede maatschappelijke discussie aan haar laars en besloot tot de bouw van enige kerncentrales. Dat nu noemen wij diktatuur, dus een uiting

van fascisme. Natuurlijk, het besluit is zogenaamd 'demokratisch' in het parlement genomen. Dat praatje kennen we. Dat komt er in wezen dus op neer, dat de 'parlementaire democratie' lak heeft aan de mening van 'het volk'.

Maar er is meer: toen de Tweede Kamer tijdens het kabinet-Den Uyl een abortuswetgeving aannam, verklaarde de heer Van Agt als minister van justitie alleen aan te blijven om te verhinderen dat de wet in werking kon treden door haar niet te ondertekenen. Diktatuur en terreur, de kenmerken van het fascisme. Maar niet alleen Van Agt handelde zo. Ook Lubbers liet Ed Nijpels weten een eventueel aangenomen euthanasie-wet van Wessel-Tuinstra niet te zullen ondertekenen. Dan ineens geldt niet meer, dat het besluit democratisch in het parlement is genomen. Wederom: diktatuur.

En wat te denken van een 'democratie', die vijftien jaar lang een minister van buitenlandse zaken had, die juist fascistische regiem, zoals die van Salazar in Portugal, hogelijk prees? Het was dezelfde man, jawel, Joseph Luns bedoelen we, die in januari 1982 in een toespraak tot reserve-officieren van de Nato, de martelende Turkse generaals de hoogste lof toe-zwaaide. "De generaals in Warschau willen", zei Luns, "in tegenstelling met die in Turkije, de democratie uitroeien." Een gotspe om de Turkse generaals de verdedigers van de democratie te noemen. Maar die Turkse generaals hebben hem daarvoor nu beloond, want hem is in de vorige maand door het Turkse bewind de 'Internationale Atatürk Vredesprijs' ter waarde van 15.000 dollar toegekend. Wederom een gotspe om deze man, die bekend staat om z'n oorlogszuchtige taal een 'vredesprijs' toe te kennen. Men hoeft er niet naar te raden hoe wij deze man kwalificeren, afgezien van het feit of hij al dan niet lid is geweest van de NSB. Maar diezelfde man, met al zijn voorkeur voor fascistische regiem, staat wel in hoog aanzien bij heel behoudend Nederland.

Overigens was de diktatuur, de terreur en het racisme ook van de Nederlanders eeuwenlang in 't voormalige Nederlands-Indië in grote mate aanwezig. Vele strafexpeditie tegen opstandigen, die vochten tegen de onderdrukking en uitbuiting werden ondernomen. Natuurlijk werden deze opstandelingen 'rebell' genoemd en daar wist men wel raad mee. En de nationalistische propagandisten stopte men in concentratiekampen als Boven-Digoel.

Wie nu mocht menen, dat alles wat wij hier als diktatuur en terreur hebben opgesomd is te wijten aan de duistere machinaties van 'rechtse', op buit beluste slechteriken, vergist zich deerlijk. De fascistische tendensen (van diktatuur en terreur) vindt men ook in de zogenaamde progressieve hoek. 't Was eind juni 1917 dat Amsterdamse arbeiders en arbeidersvrouwen, door honger gedreven, aardappelschuiten gingen bestormen. Het sociaaldemocratisch gemeentebestuur liet toen militairen optreden tegen de hongerende Amsterdammers. Doden en gewonden waren het gevolg. De leider der sociaaldemocratie, Pieter Jelles Troelstra, verdedigde dat optreden met de woorden: "Indien wij sociaal-democraten een belangrijke machtspositie hebben veroverd, is dat in het belang van de gehele arbeidersklasse, en daarom moet die machtspositie worden verdedigd met alle middelen, zonodig gewelddadige". Diktatuur en terreur, dus fascistische kenmerken ook daar. Over de diktatuur en terreur van de bolsjewiki, over Rusland, Oost-Duitsland 1953 en Hongarije 1956 willen we het nu eens niet hebben. Dat is in 't algemeen wel als diktatuur en terreur herkend. Maar wat te denken van de terreur der Duitse sociaaldemocratie in de Duitse revolutie? Het waren militairen onder leiding van de sociaaldemokraat Gustav Noske (die zich bereid had verklaard wel de 'bloedhond' te willen zijn), die in januari 1919 de

Berlijnse arbeiders afslachtten. Het was een doodseskader van de republiek van Weimar, dat op aanstoken der sociaaldemokratie Rosa Luxemburg en Karl Liebknecht heeft afgeschoten. Geweld tegen 'fascisten' hebben de sociaaldemokraten altijd verafschuwde. Dat gebruik je alleen tegen opstandige arbeiders. Niet alleen hebben ze de nazi's in Duitsland geen enkel strobreed in de weg gelegd, ze hebben zelfs het pad voor Hitler geëffend door hun (noodzakelijke) trouw aan de bestaande maatschappelijke orde waarvan ze als organisatie een wezenlijk bestanddeel was.

Diezelfde trouw kon men waarnemen bij de Nederlandse sociaaldemokraten, o.a. in de kwestie Indonesië. 't Was de Partij van de Arbeid, die mede de verantwoordelijkheid voor een koloniale oorlog aldaar voor haar verantwoording nam. Terwille van 't proletariaat? Neen terwille van de belangen van de Nederlandse bourgeoisie.

Natuurlijk zijn er kleine partijen, die men van dergelijke daden als die van de sociaaldemokratie niet kan beschuldigen. Omdat ze beter of socialistischer zijn? Geen sprake van, alleen maar omdat ze nimmer een zodanige machtspositie hebben bekleed dat ze genoodzaakt waren tegen arbeiders op te treden. Want wat te denken van een Pacifistisch Socialistische Partij (PSP), die in november 1980 op een kongres uitsprak, dat "dienstweigeraars die vervangende dienstplicht afwijzen gestraft moeten worden"? Ook hier komt de diktatuur en terreur, dus fascisme, om de hoek kijken.

Al met al kunnen we rustig stellen dat alle partijen in de bestaande maatschappelijke orde naar macht streven. Welnu, macht is tevens terreur en onderdrukking. Daarom is volgens ons geen enkele partij vrij van fascistische tendensen. En deze tendensen zal men altijd vinden in maatschappijvormen waar de producent is gescheiden van 't produktieapparaat en de produktie is gericht op het maken van winst. Niet ten onrechte hoorde men tussen de twee wereldoorlogen de leus: *Demokratie is diktatuur in ruste, diktatuur is democratie in angst*. Komen in een democratie de winsten in gevaar door opstandige arbeiders of wat voor oorzaken ook, dan worden er andere maatregelen genomen. Of er wordt geregeerd bij volmacht, zoals al jaren in België het geval is, of men steunt bepaalde bewegingen die een bedreiging zijn voor de 'demokratie'. Want het valt niet te ontkennen, dat Hitler nooit had kunnen slagen zonder de hulp van het groot-ondernemersdom. Want daar ligt de werkelijke macht en nergens anders. En dat die groot-ondernemers tot alles, maar dan ook tot alles in staat zijn als het gaat om het maken van winst is wel bewezen. De chemische industrie leverde in nazi-Duitsland met graagte het materiaal waarmee de joden werden vergast en voorts maakte de industrie met plezier gebruik van de slavenarbeid van de krijgs- en andere gevangenen.

Maar niet alleen in nazi-Duitsland waren de ondernemers tot alles in staat terwille van de winst. Ook thans nog zien West-Europese ondernemingen er geen been in om hun winsten veilig te stellen door bijvoorbeeld in Oost-Aziatische landen gebruik te maken van de arbeid van kinderen vanaf 8 jaar, die als slaven worden behandeld. En dat de grote Amerikaanse ondernemingen in Latijns-Amerika hun winsten veilig stellen door middel van terreur en intimidatie en door het uitroeien der indianen mag als bekend worden verondersteld. En zou men ons één reden kunnen noemen, waarom het oordeel over de ondernemers in Nederland b.v. gunstiger zou moeten luiden?

Daarom: fascisme is geen uiting van een slecht karakter bij bepaalde mensen. Het is een wezenlijk bestanddeel van de bestaande maatschappelijke orde. Natuurlijk, binnen die orde kan men bepaalde uitwassen bestrijden,

maar verdwijnen zal het fascisme pas, wanneer deze orde zal zijn vervangen door een maatschappijvorm waarin winstmakerij is uitgesloten en waar alleen zal worden geproduceerd voor de behoefte, een maatschappij waar bevoorrecht niet bestaat en dus ook niet behoeft te worden verdedigd. De noodzaak van diktatuur en terreur is dan afwezig.

=====

V R E E M D E O P V A T T I N G V A N D E K L A S S E N S T R I J D

Niets is typerender voor de opvatting die zogenaamd 'linkse', hoofdzakelijk uit studenten en intellektuelen van allerlei schakering bestaande partijen en groepen er omtrent de klassenstrijd op na houden, dan de wijze waarop de huidige redactie van de Arnhemse *Stadskrant* zich onlangs heeft uitgelaten over de groep 'Loesje'. Deze groep heeft er geruime tijd voor gezorgd, dat er in de Gelderse hoofdstad speelse en spitse leuzen en kreten op de muren werden geschilderd, gespoten of geplakt, die steevast met de naam 'Loesje' werden ondertekend. De nog maar kort geleden nieuw agetreden *Stadskrant*-redactie had voor die groep sympathie en bewondering. Daarvan is niets overgebleven sedert de groep besloot als partij te gaan deelnemen aan de Kamerverkiezingen.

'Loesje' - aldus de *Stadskrant* - 'was een rebelse meid, een parel in de klassenstrijd met vlamvend rode haren'.... Nu 'is ze schadelijk voor links'.... 'Wij huilen om het meisje met het rode haar'....

Voeren zij die verantwoordelijk zijn voor al dan niet spitse, op muren of schuttingen prijkende radikale leuzen, *k l a s s e n s t r i j d*? Het spreekt vanzelf - en het woord 'klassenstrijd' zegt het feitelijk al - dat het antwoord op deze vraag alleen maar ontkennend kan luiden. De klassenstrijd is een strijd die door een klasse wordt gevoerd vanwege het onmiskenbare feit dat er tussen de klasse in kwestie en haar maatschappelijke tegenstanders scherpe belangentegenstellingen bestaan. De klassenstrijd is een belangenstrijd en zo er daarin al ideële factoren een rol kunnen spelen, in geen geval ideologische.

Wij weten niet wat de sociale positie is van hen, die deel uitmaken van de groep 'Loesje'. Dat ze tot de arbeidersklasse zouden behoren komt ons hooft onwaarschijnlijk voor. Maar zelfs indien dat 't geval zou zijn, dan nog kan hun groepsactiviteit niet als 'klassenstrijd' worden aange-merkt.

Wij willen hiermee volstrekt niet beweren, dat het kalken op muren *n i e t*, stakingen en bedrijfsbezettingen - om een voorbeeld te noemen - daarentegen *w é l* als vormen van klassenstrijd moeten worden beschouwd. Als een stakingskomitee via teksten op muren e.d. het publiek of (nog) niet aan de strijd deelnemende arbeiders omtrent zijn optreden informeert, als de bezetters van een bepaald bedrijf op deze manier oproepen naar andere bedrijven laten uitgaan, dan heeft men wel degelijk met klassenstrijd te maken, dan vormt de bedoelde wijze van zich tot de openbaarheid richten zonder enige twijfel een onderdeel van de strijd.

Indien een bepaalde groep, ja zelfs wanneer een bepaalde groep arbeiders, leuzen en teksten schildert waarmee *o p v a t t i n g e n* worden verkondigd, opvattingen over het kabinet-Lubbers, over het beleid van het Arnhemse college van *b e n w e n* soortgelijke zaken, dan heeft dat niets met

klassenstrijd te maken, ook dan niet wanneer de kenbaar gemaakte opvattingen schokkend zijn voor de burgerlijke samenleving of indien daaruit zonneklaar een anti-kapitalistische gezindheid blijkt.

We willen het nog sterker zeggen: zelfs indien een groep als 'Loesje' op de arnhemse muren (of de muren van welke stad dan ook) een stakingsoproep tot het lokale buspersoneel zou richten, zouden wij dat niet als 'het voeren van klassenstrijd' zien. Wanneer echter stakende of in staking gáãnde vuilnismannen door middel van teksten op muren e.d. andere categorieën gemeentewerklieden of andere groepen van het overheidspersoneel tot solidariteitsakties zouden trachten te bewegen, dan zou ons oordeel anders luiden.

Is het denkbaar dat stakende vuilnismannen - om bij ons voorbeeld te blijven - dergelijke oproepen op de muren zouden schrijven? En hoe kunnen de arbeiders tot wie ze gericht zijn weten of een groep als 'Loesje' dan wel in strijd staande klassegenoten aan het schilderen zijn geweest? De eerste vraag is al even zinvol als de tweede.

Natuurlijk is het denkbaar dat aktievoerende arbeiders via teksten op muren en schuttingen klassegenoten om hun solidariteit vragen. Of ze het zullen doen wagen wij te betwijfelen en indien ze het al zullen doen dan toch bepaald niet vaak. 't Zijn de ervaringen op grond waarvan we dit durven te beweren. De ervaringen hebben namelijk uitgewezen, dat tekststen op muren en gestencilde pamfletjes (waarvoor in beginsel hetzelfde geldt) weinig geschikt zijn om arbeiders die vooralsnog passief en weinig sgrijdlustig zijn tot deelneming aan een bepaalde aktie te bewegen. De praktijk heeft uitgewezen, dat arbeiders vooral dan geneigd zijn om zich achter de strijd van andere arbeiders te scharen, wanneer deze laatsten gezamenlijk naar de bedrijven, de werk- of bouwplaatsen trekken die naar hun mening ook plat dienen te gaan. Als groepen stakers van een bepaalde fabriek verschijnen voor een dergelijke fabriek waar nog wordt gewerkt, dan hoeft men er niet aan te twijfelen, dat daarvan een kolossale werking uitgaat, een werking die veel en veel krachtiger is dan die welke bereikt kan worden met woorden, ook al zijn ze nog zo meeslepend. Bovendien: woorden kunnen misleidend zijn; achter woorden kan de bedoeling schuilgaan arbeiders te manipuleren.

Dit is allesbehalve een loze bewering. Het is hethaaldelijk voorgekomen, dat oproepen zoals we hier bedoelen, niet van stakers, maar van politieke partijen of zogenaamde 'voorhoede-groepen' afkomstig waren. Naar onze overtuiging is dat zelfs meestal zo geweest. Dat verklaart dan tegelijkertijd waarom dergelijke oproepen doorgaans weinig succes hadden en waarom strijdende arbeiders maar hoogst zelden op die wijze hun aktie hebben proberen uit te breiden.

In feite is hiermee ook al de tweede vraag die wij zopas hebben gesteld beantwoord. Voor het verschil tussen oproepen die van strijdende arbeiders of van partijen en groepen afkomstig zijn, hebben arbeiders een fijne neus. Daarvoor zijn verscheidene oorzaken aan te wijzen. De voornaamste daarvan zijn deze, dat oproepen van partijen en groepen doorgaans ofwel een ideologische inhoud, ofwel een ideologische bijsmaak hebben en dat arbeiders nu eenmaal een andere taal spreken dan niet-arbeiders, zodat het woordgebruik in dergelijke teksten terstond verradt uit welke hoek de wind waait.

Hieraan kan nog worden toegevoegd, dat teksten met een anti-kapitalistische strekking - hoe paradoxaal dat ook mag klinken - praktisch nooit

van strijdende arbeiders afkomstig zijn. Oproepen of boodschappen die van hen uitgaan zijn altijd zeer konkreet en staan steeds in direkt verband met de voor de hand liggende en dagelijkse belangen van de betrokkenen. Om het wat extreem te formuleren: arbeiders roepen niet 'Weg met 't kapitaal' en ze schrijven die woorden ook niet op de blinde muren; ze eisen loonsverhoging en laten er, indien ze al wat op de muren schrijven, geen twijfel over, dat ze daarvoor het werk hebben neergelegd. Aldus handelend vormen zij voor het kapitaal een veel wezenlijker bedreiging dan degenen die 'Weg met het kapitaal' roepen. Die voeren géén klassenstrijd; de stakende arbeiders wél, ook dan wanneer zij zich daarvan niet bewust zijn.

Uit het bovenstaande zal het duidelijk zijn, dat wij het als volslagen onzin beschouwen om 'Loesje', die best 'een rebelse meid' mag heten, 'een parel in de klassenstrijd' te noemen. Als de redaktie van de Arnhemse *Stadskrant* werkelijk huilt 'om 't meisje met het rode haar', zoals zij beweert (welke arbeider zou zich ooit in dergelijke bewoordingen uitlaten?), dan schreit zij krokodillentranen. Zij doet dat, naar zij verklaart, omdat 'Loesje' zich als partij bij de Kamerverkiezingen is gaan presenteren en zich derhalve door de burgerlijke maatschappij heeft laten inpakken. 'Een gevaar voor links', zo konkludeert de genoemde redaktie, die zelf haar lezers adviseert om bij de komende Kamerverkiezingen op het VCN, het Verbond van Communisten in Nederland, d.w.z. de uit de CPN getreden orthodoxe bolsjewieken, te stemmen. Wij spreken van 'krokodillentranen' omdat 'Loesje' in feite precies hetzelfde doet als het VCN en het enige dat de *Stadskrant* aan 'Loesje' kan verwijten dus hierop neerkomt, dat 'Loesje' het VCN konkurrentie aandoet.

'Loesje' voerde geen klassenstrijd en men kan 'Loesje' dientengevolge niet verwijten de klassenstrijd te hebben gestaakt. Wie dat wél doet geeft blijk van een vreemde opvatting omtrent de klassenstrijd. Wie dat doet omdat 'Loesje' dezelfde weg is gaan bewandelen waarop hij zelf reeds ging, demonstreert bovendien zijn huichelachtigheid.

=====

OVER DE KRISIS VAN HET BOLSJEWISME

Geruime tijd geleden al hebben we er in *Daad en Gedachte* op gewezen, dat de krisis die zich in de CPN heeft voorgedaan en die er uiteindelijk toe heeft geleid, dat een aantal leden voor deze partij bedankt heeft en een nieuwe partij heeft opgericht, allermint een zuiver Nederlandse aangelegenheid is. Een soortgelijke krisis heeft zich in de bolsjewistische partij van Groot-Brittannië voorgedaan, in Frankrijk en Italië doen zich in de desbetreffende zusterpartijen krisissen verschijnen voor en in Spanje is er, net als in Nederland, sprake geweest van een scheuring en van de oprichting van een nieuwe bolsjewistische partij. Deze legt er, evenzeer als de nieuwe partij van de z.g. 'horizontalen' hier te lande, de nadruk op dat zij veel stringenter dan de partij die men zojuist heeft verlaten, vasthoudt aan de oude en vertrouwde leer.

Wij hebben er, toen wij over het verschijnsel schreven, geen geheim van gemaakt wat we als de gemeenschappelijke oorzaak van al deze gebeurtenissen zagen. De oude en vertrouwde leer, liever gezegd de mythe, waaraan de dogmatici van de nieuwe partijen willen vasthouden, is het leninisme,

de theorie van de burgerlijke revolutie van 1917, die als men de aanhangers van deze theorie geloven wil een proletarische omwenteling zou zijn.

In West-Europa, waar de maatschappelijke verhoudingen al lang voor 1917 geheel anders waren dan in het toenmalige Rusland, paste die leninistische revolutietheorie in geen enkel opzicht bij de bestaande werkelijkheid. Dat bleef weliswaar, door diverse oorzaken, een tamelijk lange tijd verborgen, het kon onmogelijk verborgen blijven. Naarmate de kapitalistische ontwikkeling voortschreed werd de kloof tussen theorie en werkelijkheid dermate groot, dat ook de meest verstokte naieveling die wel moest zien. Vandaar dat de bolsjewistische partijen in een reeks van Europese landen zich hoe langer hoe meer van Moskou - waar nog immer de oorspronkelijke leninistische dogma's werden gehuldigd - begonnen af te wenden. Het zogenaamde marxisme-leninisme, dat in werkelijkheid met het marxisme niets of op z'n hoogst de terminologie gemeen heeft, werd hoe langer hoe meer een anachronisme. Om die reden hebben wij het Verbond van Communisten in Nederland, de politieke organisatie van de zuivere leninisten, een doodgeboren kind genoemd. Die kwalifikatie is natuurlijk ook van toepassing op de nieuwe bolsjewistische partij, die in Spanje ontstond toen daar een aantal verstokte leninisten zich niet langer kon vinden in de partij die - gevolg van Spanje's moderne ontwikkeling in het tijdperk na Franco - wanhopig naar nieuwe wegen zocht.

Een van de voormannen van de nieuwe, dat wil zeggen: de oud-orthodox leninistische partij, was Enrique Lister, die zich als goed leninist in Spanje tijdens de burgeroorlog een fel bestrijder van radikaal-revolutionaire stromingen en tendensen had getoond. Maar dezer dagen bereikte ons het bericht, dat de heer Lister de nieuwe ouderwets-Leninistische partij in Spanje weer de rug heeft toegekeerd om opnieuw zijn heil te zoeken in de partij die hij nog maar heel kort geleden had verlaten. Dat feit bevestigt in onze ogen dat de afgescheiden partij in Spanje geen enkel perspectief heeft, zomin als welke om dezelfde reden van de sinds lang bestaande bolsjewistische organisaties afgescheiden partijen waar ter wereld ook.

In een hoofdartikel in *Het Parool* - van de hand van de heer Wouter Gortzak veronderstellen wij - is nog niet zo lang geleden aan de crisis in de bolsjewistische partijen aandacht besteed. Het bedoelde stuk eindigt als volgt:

"Wie de overgeleverde communistische dogma's niet langer serieus neemt, ontwikkelt standpunten die al snel niet meer te onderscheiden zijn van die der sociaaldemocratie; wie de communistische dogma's weer tot absolute waarheden verheft, raakt los van de wereld en verliest iedere aanhang. Dat is er dus, zowel in Nederland als elders, gebeurd. Het communisme is over, en uit."

Met deze woorden zouden we ons zonder moeite kunnen verenigen, ware het niet dat één enkel feit, maar beslist geen kleinigheid, ons dat verhindert. Het zijn géén kommunistische dogma's die de nieuwe partij in Spanje en die het VCN hier weer (of nog steeds) wenst te aanvaarden of tot absolute waarheid wil verheffen. Het is niet het kommunisme, dat zo dood als een pier gebleken is.

Het kommunisme huldigt geen dogma's. Het is de theoretische verklaring van de zich voor onze ogen voltrekkende maatschappelijke ontwikkeling. Het kan worden gedefinieerd als de werkelijke beweging die de bestaande toestand opheft. En dat is een beweging die met de door Moskou geleide be-

weging of met van de Moskouse beweging afgescheiden bewegingen niets van doen heeft. Die beweging van Moskou hangt een theorie aan, die duidelijk poogt te maken, waarom in het tsaristische Rusland de kapitalistische produktiewijze moest worden bevochten door de arbeidersklasse en die verkondigt dat ook in West-Europa - waar de kapitalistische produktiewijze al lang bestaat en bestond - de sociaal-politieke ontwikkeling op analoge wijze zal verlopen. In West-Europa en in andere hoog ontwikkelde industriële landen zoals bijvoorbeeld Amerika had een dergelijke theorie uiteraard nimmer levensvatbaarheid. Het afsterven ervan heeft lang geduurd. Het proces is thans eerst duidelijk zichtbaar. Maar de beweging der arbeiders, die de naam van kommunisme werkelijk verdient, is in vergelijking met vroeger althans springlevend en krachtig.

=====

Z U I D - A F R I K A : L A N D V A N K L A S S E N S T R I J D

E N R A S S E N S T R I J D

Zoals wij in het oktobernummer van vorig jaar stelden, is het voor ons blad niet mogelijk de gebeurtenissen in Zuid-Afrika op de voet te volgen. Wanneer wij nu opnieuw aandacht aan dit land besteden, dan is 't omdat een aantal tendensen die wij toen genoemd hebben, zich duidelijker aftekent.

De dichter Breyten Breytenbach heeft halverwege april ter gelegenheid van het in ontvangst nemen van een literaire prijs een kritische toespraak gehouden over de ontwikkelingen in Zuid-Afrika. "U weet", zo hield hij z'n gehoor volgens het *NRC/Handelsblad* van 15 april o.a. voor, "dat dit een burgeroorlog is. Is dit land al te ver op weg naar een Libanisering (een ontwikkeling naar verhoudingen zoals in Libanon, D&G), naar een rassenoorlog die als een onblusbare vuurwind over het subcontinent zal razen? Wat blijft er dan van de Afrikaners over?" "Huursoldaten in dienst van de dood", was zijn antwoord. Breytenbachs bespiegelingen zijn een goede weergave van de ideeën die leven bij veel 'progressieve' blanken: zij realiseren zich steeds duidelijker dat er iets moet gebeuren wil 't land niet een grote puinhoop worden, waarmee ook hun positie in feite onmogelijk wordt. Zij zijn in toenemende mate voorstander van een democratisch gekozen meerderheidsregering. Alleen langs die weg hopen zij verder bloedvergieten te voorkomen. Deze opstelling is een mengeling van angst en ethische verontwaardiging die kenmerkend is voor de intelligentsia.

Een veel minder door emoties gedragen standpunt is te vinden bij ondernemers; zij laten zich vooral leiden door strikt zakelijke overwegingen en belangen. Dit wordt voortreffelijk geïllustreerd in een artikel van de heer J. van Doorn in het *NRC/Handelsblad* van 8 april. Deze Van Doorn heeft in vijf verhalen verslag gedaan van een reis die hij onlangs maakte door Zuid-Afrika. In genoemde bijdrage van 8 april gaat hij in op de opstelling van steeds grotere groepen ondernemers. Zij steken grote bedragen in onderwijs en woningbouw voor zwarten, zij dringen aan op vrijlating van Nelson Mandela en op stappen in de richting van de zwarte verzetsorganisaties. Vorig jaar heeft een aantal ondernemers direct contact gehad met vertegenwoordigers van het ANC. Hoe kan dat?, vraagt Van Doorn zich af. Zeer te-

recht zoekt hij een verklaring in hun belangen en niet in een vermeende toenemende progressiviteit. Het bedrijfsleven is zeer afhankelijk van de wereldmarkt en internationale druk heeft gigantische negatieve konsekwenties voor zijn afzet in het buitenland. Maar vooral in Zuid-Afrika zelf merken ondernemers dat de politieke verhoudingen niet meer passen bij de kapitalistische eisen van deze tijd. Zij "ondervinden ernstige hinder van de pijnlijk ver gedetailleerde regulering van bedrijfsvestigingen, woonvergunning en arbeidsmarktbewegingen", zoals Van Doorn het omschrijft. Anders gezegd, ook Zuid-Afrikaanse ondernemers hebben belang bij vrijheid, om te kunnen investeren waar en waarin zij willen; om de arbeiders aan te nemen die zij denken nodig te hebben. Dáárom hebben ze belang bij een vrij proletariaat. "Vrij" is hier uiteraard te verstaan in politieke zin. Vrijheid zoals de Franse revolutie die gebracht heeft: vrijheid die dwingt tot loonarbeid voor zover het de arbeiders betreft. Een andere, sociale vrijheid ligt buiten hun blikveld. Of liever gezegd, zij weten dat ook die vrijheid mogelijk is en zij vrezen steeds meer dat het gebrek aan politieke vrijheid kan omslaan in een strijd voor sociale vrijheid.

Wat minder filosofisch geredeneerd komt het er op neer dat de ondernemers de politieke belemmeringen voor een verdere ontplooiing van het kapitalisme willen opheffen en dat zij daarmee tegelijkertijd verwachten de rassentegenstellingen te verminderen. Wanneer 't zwarte proletariaat "normale" politieke rechten krijgt (kiesrecht, betere woonomstandigheden, medische voorzieningen, onderwijs etc.) dan is een belangrijke oorzaak voor de voortdurende onrust weggenomen. De zwarte arbeiders zijn dan ook beter te gebruiken als de zo broodnodige arbeidskrachten. Bovendien is dan ook het risico verminderd dat de raciale onrust zich ook tegen de sociale verhoudingen zal keren. Want dat de sociale onrust toeneemt moge blijken uit de volgende cijfers die we aantreffen in *Amandla*, maandblad over zuidelijk Afrika, van april dit jaar. Het aantal door staking verloren gegane arbeidsdagen bedroeg in 1982 141.571, in 1983 waren dat er 64.469, in 1984 181.942 en in 1985 239.816. Alleen al in januari van dit jaar bedroeg het aantal stakingsdagen 184.000 en eind februari legden 12.000 arbeiders het werk neer. Voor meer dan de helft ging het hierbij om stakingen in mijnen. De oorzaken van deze akties liggen vooral in het achterblijven van de lonen bij de stijgende prijzen.

Dat deze ontwikkelingen de ondernemers zorgen baren zal duidelijk zijn. Om nu te verhinderen of in ieder geval zoveel mogelijk tegen te gaan dat de raciale onrust in de wijken zich vermengt met de sociale onrust in de bedrijven dringen de ondernemers zo sterk aan op politieke veranderingen. Bestrijding van de sociale onrust denken zij zich via alom bekende middelen, namelijk de vakbonden. "Die keuze is rationeel", aldus Van Doorn. "Klassenstrijd (....) is een redelijk beheersbare vorm van collectief conflict, zeker indien ondernemers en werknemers erin slagen solide organisaties op te bouwen en het spel op pragmatische manier te leren spelen."

Ziehier het concept van de bourgeoisie: politieke hervormingen om druk van de ketel te halen en de in feite veel bedreigender sociale onrust indammen via de geijkte middelen waarover het kapitaal beschikt: de vakbonden. De politieke onrust moet worden gericht op de regering teneinde daar veranderingen te bewerkstelligen, de sociale onrust verwachten ze intern te kunnen oplossen.

Tegenover de, hoe oprecht ook bedoelde, hulpeloze kreten van verontwaardiging van figuren als Breytenbach staat de pragmatische daadkracht

van de ondernemers.

Wanneer wij nadere inlichtingen krijgen over deze ondernemersstrategie en met name over de strijd van de zwarte arbeiders in de bedrijven, zullen wij er nader op terug komen.

=====

DE BEER IS LOS BIJ URSUS

In het ondergrondse blaadje *Sektor*, uitgegeven door 't 'Regionaal Verzetscomité van *Solidariteit*' in Pruszków bij Warschau, troffen wij een interessant bericht aan. Onder de kop *Staking in Ursus* meldt in het nummer van 16 maart j.l. een zekere 'Artur' het volgende:

"De afdeling *Montage* van de machinefabriek Ursus heeft haar eigen karakter. Het werk aan de oude machines en met onderdelen die niet aan de norm voldoen eist eersteklas vakmanschap. Hier kunnen alleen goede vaklui werken. In deze situatie vormt *Montage* een tamelijk hechte gemeenschap. De kameraden (bedoeld worden de functionarissen van de partij - D & G) hebben enkele keren geprobeerd om de afdeling open te breken door mensen massaal te ontslaan of over te plaatsen. Maar toen bleek, dat het met de montage niet meer wou vlotten. En de kameraden waren gedwongen de eerder ontslagen arbeiders weer aan te nemen. De kameraden hadden toen al begrepen, dat het onmogelijk was om *Montage* te vervangen.

Wanneer er onderdelen zijn, moet de montage doorgaan - zelfs met overwerk (daarvoor heeft men zo zijn methoden). Dit overwerk is in zekere mate een fictie die door de partij in stand wordt gehouden. Door overwerk te schrijven verzacht de direktie de hongertarieven van de arbeiders. In totaal worden er bij *Montage* erg veel overuren gemaakt en dankzij dit feit zijn de verdiensten er de hoogste van het hele bedrijf.

De kameraden hebben beschikt, dat *Montage* geen deel zal hebben aan de eerstvolgende loonsverhoging. Het argument: zij verdienen genoeg met overwerk - zo'n stompzinige reden kon alleen in het hoofd van een rooie opkomen. De gouden en geheime gedachten van de kameraden drongen echter door tot de afdeling *Montage*. Op 5 maart lag *Montage* plat. Staking. De arbeiders van de twee bedrijfsdelen overlegden met elkaar, gingen naar 't gemeenschaps-huis en eisten loonsverhoging. De kameraden kwamen op de arbeiders af (die dit al eens eerder meegemaakt hadden) en begonnen commando's uit te delen. Tenslotte beloofde de direktie om de kwestie van de loonsverhoging te regelen vóór de 14e maart. Om 9 uur werkte *Montage* weer. Het antwoord van de kameraden kennen wij nog niet. In ieder geval zal dat een antwoord zijn als van een 19e-eeuwse uitbouter van de arbeidersklasse. Ze geven slechts zoveel als ze moeten geven, maar ze zullen ook evenveel geven als de arbeiders zullen durven te eisen. En hoeveel durven wij te eisen?"

=====